

Juryrapport 2024

Rapport deel 1

Werkwijze

De werkwijze van de selectie van het Ooa Boek van het jaar was dit jaar anders dan voorgaande jaren. Via de website van de Ooa konden Ooa-leden en niet-leden een boek aandragen, zelf hun stem uitbrengen op een voor hen relevant boek uit 2023 en voorzien van een motivatie. Daar is gebruik van gemaakt, zij het in kleinere aantallen dan gehoopt. In totaal 18 boeken werden er op deze wijze genomineerd en door de jury beoordeeld. Er werden er meer voorgedragen, maar die voldeden niet aan de gestelde criteria, bijvoorbeeld omdat het jaar van uitgave 2022 was en niet 2023 of omdat het auteurs zelf waren die hun eigen boek wilden voordragen en ook dat was niet de bedoeling. We waren juist op zoek naar aanbevelingen van lezers, collega professionals net als wij, die andere collega's attent willen maken op een goed boek. Gelukkig zijn er genoeg liefhebbers van ons vak in de pen gekropen voor een enthousiaste motivatie. Een paar van hen willen we daarom even in het zonnetje zetten, en met een boekenpakket bedanken voor hun bijdrage. Dat zijn:

- J. Doornbos – voor de aanbeveling voor: Macht en politiek in besluitvorming van Martin Hetebrij.
- M Lievens - voor de aanbeveling voor: Navigate van Philippe Bailleur en Annette Meulmeester.

Zij zijn hier helaas niet aanwezig maar krijgen beiden een mooi boekenpakket thuis gestuurd.

Relevantie van de nominaties

Iemand vroeg een van ons: "Waarom hebben jullie het jezelf dan niet makkelijk gemaakt en de top 10 samengesteld uit die 18 nominaties?" Ons antwoord was: "De jury bestaat niet om het zichzelf makkelijk te maken, maar om een bijdrage te leveren aan de vakontwikkeling van de beroepsgroep." En daarmee is het onze morele plicht om de volle breedte van wat er verschijnt te beschouwen. Dat maakte dat we met behulp van de uitgevers dit jaar opnieuw in totaal bijna 100 boeken hebben beoordeeld, waarbij de 18 nominaties van de website speciale aandacht hebben gekregen. Hoewel we qua aantal inzendingen vanuit de website dus nog wel een stuk verwijderd zijn van een echte Ooa publieksprijs, zijn de genomineerde boeken wel echte vakmatige aanbevelingen. De kwaliteit van de aangedragen keuzes was hoog; maar liefst zeven van de door de leden genomineerde boeken hebben de top 10 gehaald. Dus daar vonden de lezers en de jury elkaar in.

De oogst van 2023

In de uiteindelijke tien nominaties van de jury zien we terug wat volgens ons kenmerkend was voor meerdere boeken uit 2023. Als er één centraal thema is dat overal doorheen loopt, dan is het wel pijn, ongemak, gedoe, onbehagen. We bevinden ons in roerige tijden. Nu is daar natuurlijk sowieso ons werk op gegrondvest, wij zitten immers allemaal in het vak van het bieden van soelaas. Maar dit jaar is de pijn flink aanwezig. Giftig gedoe, onbehagen, morele dilemma's: werkend in de praktijk – of zoals ook genoemd, de 'beleidsbubbel' - komen we volop tegen.

De panacee daarvoor? Daar lopen de remedies die in de boeken worden geboden, uiteen. Heeft de ene auteur het over de precisie van woord- en beeldkeuze en hoe al wisselend daarmee te spelen, een ander benadrukt een lerende aanpak, terwijl weer een ander daarvoor onze onderliggende bedrading van sociale klasse beschrijft en verklaart. Dat we door het ongemak heen moeten koersen,

of navigeren zelfs, dat staat vast. We kunnen als handvat daarvoor nieuw denken van oude Grieken inzetten, of onze samenwerkingsvaardigheden steviger ontwikkelen.

Kortom: de tien door de jury genomineerde boeken kunnen wij in ons vak allemaal goed gebruiken. Want in de taaheid van het werken in organisaties en aan maatschappelijke opgaven hebben we reflectieruimte meer dan ooit nodig. Beter tien brillen in de hand, of op je nachtkastje, dan een al te vast op je hoofd.

Wat viel ons verder op aan de oogst van 2023?

- Het genoemde onbehagen en giftig gedoe kwamen we in meerdere boeken tegen. Voor het eerst was het thema sociale en psychologische veiligheid volop aanwezig. Dat herkennen wij ook in de praktijk; zowel in de samenleving als in organisaties is de doos van Pandora open. We komen op werkplekken waar een geheel nieuw vocabulaire ontstaat, zoals 'een Matthijsje'.
- Wat we ook veel zagen: talloze boeken over leiderschap of teams. Helaas kwamen we daar weinig in tegen wat we al niet eerder hadden gelezen. Soms goed geschreven boeken maar ze scoorden niet hoog (genoeg) op oorspronkelijkheid en deze voegen voor de Ooa-jury daarom onvoldoende toe aan het adviesvak.
- Opvallend was ook het aantal boeken over samenwerken tussen organisaties. Ook daar hadden we volop keus. Dat past goed in het tijdsbeeld waarin we voor een aantal grote opgaven staan.
- En ook wederom opvallend: maar weinig boeken hadden het over het hart van ons vak, adviseren, organiseren en veranderen. Mogelijk is daar inmiddels zoveel over geschreven, dat het moeilijk is om met iets actueels en nieuws te komen. Maar wij kijken er voor komend jaar wel naar uit.
- Tot onze verbazing was er weinig aandacht voor technologie, data of AI en de impact daarvan op organisaties en ons vak, terwijl deze in de praktijk vaak het adviesvak raken.
- En namens één van de juryleden willen we toch aanstippen dat een vernieuwend en integraal boek over strategie nog steeds ontbreekt. We houden ons aanbevolen.

Wat ons verder opviel. Meer en meer boeken zijn goed geschreven en mooi vormgegeven. Dat is een compliment aan de uitgevers. Als jury hebben we niettemin onze voorkeuren en irritaties, maar omdat we met zeven juryleden zijn weten we ons daar elk apart ook weer overheen te zetten in de samenstelling van de top 10 selectie van dit jaar. Voor degene die volgend jaar mee willen dingen naar de Boek van het jaar prijs delen we die persoonlijke thema's toch even.

- Als we boeken aantreffen met een aantal perspectieven, zijn we altijd benieuwd naar waarom juist deze zijn gekozen en waarom anderen niet. Voor de schrijver zal het best duidelijk zijn, maar de verantwoording over de keuze ontbreekt vaak in het boek.
- Van zinnen als "je kent vast..." model X theorie Y, zijn sommigen van ons ook niet zo gecharmeerd. Het kan betuttelend of te belerend overkomen. Het model of de theorie moet blijkbaar aan de orde komen en doe dat dan gewoon.
- En als het dan over modellen of theorieën gaat: sommige klassiekers blijven van waarde, maar niet allemaal. Laten we geen theorie of modellen meer rondpompen die echt niet meer relevant zijn.
- Sommige boeken gebruiken te veel en onnodig Engelse woorden en quotes van bekenden en dat leidt meestal af.
- Het begrip VUCA-samenleving hopen we niet meer tegen te komen in de boeken van 2024. Dit containerbegrip heeft zijn waarde verloren.

- Veel boeken raken het thema executiekracht aan en belichten de 'doe' kant van ons vak. Dat schiet ook wel eens door; wij hebben een lichte allergie opgelopen voor actieplannen met 7 punten met gegarandeerd succes. Het is te simplificerend.

Waar we wel zeer van gecharmeerd zijn, is:

- Een goede en ondersteunende aantrekkelijke vormgeving
- Overzichtelijke modellen en infographics
- Klare taal – die ook weer niet al te amicaal en losjes is.
- Een goede, recente literatuurverantwoording
- Een boek dat is doordacht en doorleefd
- Een originele invalshoek

Rapport deel 2

Na veel en zorgvuldig lezen en diverse goede gesprekken en werksessies met de jury zijn we - uit de bijna 100 managementboeken van 2023 - tot een mooie en gevarieerde top 10 gekomen. Naar ons idee doet deze juryselectie recht aan de ingezonden boeken, is deze maatschappelijk relevant en bovendien van waarde voor adviseurs met verschillende achtergronden en werkpraktijken. De meetlat die we daarbij hanteren, kent altijd deze drie ijkpunten:

- Het boek is maatschappelijk relevant.
- Er is een stevige onderbouwing en verantwoording over de methodiek.
- Het boek is toepasbaar en toegankelijk voor vakgenoten. Het voegt iets toe aan het adviesvak.

De beleidsbubbel

De ondertitel van De Beleidsbubbel van Marije van den Berg is 'en hoe we die liefdevol leeg laten lopen'. Dat woord 'liefdevol' is veelzeggend, het is een positief boek en het boek kent een heel persoonlijke schrijfstijl. Die stijl was een fiks thema in de jury: je houdt ervan of je verliest je aandacht. De beleidsbubbel gaat over de ongebreidelde toename van beleid en procedures. We hebben zoveel beleid dat 'het echte werk' erdoor in het gedrang komt, ondergewaardeerd wordt en er last van heeft. Het boek nodigt de lezer uit om na te denken over alternatieven om doelgroepen en communities te betrekken bij het ontwikkelen van minder en beter passend beleid, zodat er meer beheer kan plaatsvinden. Daarmee tikt het ook een groot maatschappelijk belang aan: Hoe zorg je dat beleid van iedereen is? Het boek staat vol kleine pareltjes die blijven hangen 'wij zullen nooit meer 'the usual suspects' zeggen' bijvoorbeeld. Kortom: een waardevol boek over een relevant maatschappelijk vraagstuk.

Giftig gedoe op de werkplek

Zoals gezegd een breder, actueel thema dat we dit jaar in veel boeken aantreffen. Maar dit boek over sociale veiligheid stak er met kop en schouders bovenuit. Giftig gedoe is vlot geschreven, Caroline Koetsenruijter en Hans van der Loo gebruiken een heerlijk ontschuldigende, vrolijke en klare taal. De beschreven cases doen soms pijn om te lezen en laten de ernst van de situatie op veel werkvloeren duidelijk zien. Het scheidt een ontluisterend beeld van wat mensen elkaar bewust en onbewust aandoen. Het boek kent de aanloop van een klassiek managementboek; het beschrijft eerst de pijn, dan de methode en dan de uitwerking in een serie handige oefeningen. Maar dat is vorm, centraal staat natuurlijk de inhoud. En die is theoretisch grondig neergezet. In de laatste

hoofdstukken doen de auteurs het concept 'veiligheid by design' uit de doeken. Een mooi concept - zoals alle 'by design concepten' – maar naar ons idee kan de uitwerking ervan nog een heel nieuw boek zijn.

In de Leerstand

In de Leerstand is een vlot geschreven boek over leren en ontwikkelen in organisaties. Juist nu – in tijden van arbeidsmarkt krapte - staat leren nogal eens onder druk in organisaties. Isolde Kolkhuis Tanke laat zien waarom leren juist nu van belang is. Vervolgens loopt ze verschillende type doelgroepen langs om te zien wat voor condities helpend en belemmerend zijn bij het aan de praat krijgen van een leercultuur. Ook al is het compleet, het is ook licht verwarrend dat het boek zich richt op deze verschillende doelgroepen. Medewerkers zullen het boek niet snel lezen, maar worden wel rechtstreeks aangesproken. Het is dus aan de L&D adviseurs om de vertaalslag naar de organisatie voor elkaar te krijgen – en om te benadrukken dat de context net zo belangrijk, zo niet belangrijker is dan de benodigde leerstand van individuele medewerkers en de gebruikte terminologie en begrippen te vertalen naar een minder vakspecifiek jargon dat past in de organisatiecontext. . Ondanks deze aanmerking geloven wij dat het boek een geweldige steun in de rug kan zijn voor elke interne adviseur, die het belang van leren in een management setting voor het voetlicht wil brengen.

Morele dilemma's in de boardroom

Niet alle adviseurs verblijven in de boardroom, maar toch vinden we het als jury wel relevant dat je weet wat daar speelt. Kennis daarover kun je opdoen in je adviespraktijk, maar reflectie kan ook komen uit een boek. Dat doet Mijntje Lückerath-Rovers - in een stijl die een boardroom adviseur siert – in dit boek op een wat voorzichtige manier. De kaft van het boek geeft wat ons betreft mooi de inhoud weer: het is niet altijd zwart wit, er is ook veel grijs. We zijn vooral gecharmeerd van de vele recente cases, die het boek ook voor de boardroom doelgroep zelf aantrekkelijk maakt. Die cases spreken vast een bredere doelgroep aan. In een tijd waarin mensen elkaar over en weer van immoreel handelen betichten, geeft de auteur een goeie aanzet tot het hanteren van transparantie. Als jury denken we overigens dat niet alle geschetste dilemma's echt dilemma's zijn; het zijn vaak organisatie- of beleidsvraagstukken, waarbij je ook maar niet alleen vanuit de invalshoek van morele dilemma's kunt kijken en soms gaat het over keuzes waarin moraliteit een belangrijke plek inneemt.t.

Navigate

Een boek dat zwaar leunt op een casus. Een casus die inzage geeft in hoe verandering van binnenuit werkt voor de betrokken leiders en veranderaars en die iets laat zien van de taaiheid van veranderen, en de robuustheid van organiseren. Op een verhalende manier is de casus ook het aangrijpingspunt om externe veranderaars mee te nemen in het proces. Dat gebeurt aan de hand van een zeer beperkt aantal eigen en beproefde modellen van Philippe Bailleur en Annette Meulmeester. Toch geeft juist die beperking het boek ook een sterk hart. In het boek komt leiderschap, veranderekunde, organisatieontwikkeling, systemisch denken en handelen, en organiseren op basis van waardestromen samen. Een interessante combinatie die je niet vaak in een boek aantreft. Het boek is zowel interessant voor interne veranderaars, leiders en externe veranderaars en ons inzien goed te combineren met ander aanpalende modellen en methodes.

Nieuw denken met de oude Grieken

Er gaat geen jaar voorbij zonder dat in managementboeken wordt teruggegrepen op de oude filosofen: altijd goed voor de broodnodige persoonlijke reflectie. Dit boek is daarmee niet uniek, maar wel bijzonder. Wat de jury aansprak in dit boek is het feit dat door Anne-Marie Gunnink en

Paulien 't Hoen het nieuwe denken heel concreet wordt gemaakt. Zij bieden via een mooie kleine opsomming een praktische vertaalslag aan filosofische begrippen. Vier meer uitgebreide filosofische oefeningen geven de adviseur een handig handvat voor de dagelijkse praktijk. Het boek is prettig leesbaar, is doorspekt van voorbeelden uit de rijke werkpraktijk van de beide schrijvers. Daarnaast heeft het een fraaie opmaak, met bladzijden vol 'ademruimte' in de vorm van gedichten: dat voegt echt iets toe. Een praktisch en relevant boek voor adviseurs, 'een blijvertje in de kast', zo vatte één van de juryleden het samen.

Onbehagen

Er zijn best wat boeken op de markt over brede maatschappelijke thema's. We noemen even het begrip morele ambitie, en jullie zullen begrijpen wat wij bedoelen. Onbehagen is een boek dat ook past in deze stijl van opiniërend, haast activistisch schrijven, waarin gepoogd wordt een doorwrocht en meerkleurig commentaar te leveren op onze huidige maatschappij. Het nieuwste boek van Paul Verhaeghe sluit aan op eerder werk van zijn hand, maar kennis van eerdere boeken is geen ingangseis. Het boek is vlot geschreven en prettig leesbaar. Zijn werkende methode bestaat eruit dat hij concrete voorbeelden omlijst met een analyse, puttend uit filosofische en psychologische kennis. Het is een boek dat je aan het denken zet. Een aandachtspunt is wel dat je je er als lezer bewust van moet blijven dat het boek is geschreven door een Vlaamse, mannelijke zestiger (er zit nogal wat '7 vinkjes' context in verstopt).

Samenwerken aan maatschappelijke opgaven

Rond samenwerken kwamen we meerdere boeken tegen in de collectie managementboeken uit 2023. Het onderstreept de relevantie dat veel van de opgaven waar wij als maatschappij en adviseurs voor staan, niet meer individueel aan te pakken zijn. Op dit onderwerp stak dit boek voor ons wel met kop en schouders daar bovenuit. Manon De Caluwé en Edwin Kaat hebben meerdere jaren gewerkt aan dit boek en kennen de praktijk, en dat laat zich zien. De inhoud is gerijpt en het boek is goed geschreven. 'Samenwerken' is ook een grondig doortimmerd boek, een werkboek bijna, voor iedereen die te maken heeft met de hardnekkige realiteit van een maatschappelijke samenwerkingsopgave. Dat zijn er nogal wat. We noemen even de ouderenzorg, huisvesting, vergroening. Het boek biedt naast aansprekende praktijkverhalen concrete modellen en handvatten waar een adviseur mee aan de slag kan. Van voor naar achter lezend of sprokkelsgewijs, in elk hoofdstuk is een gecondenseerde kennis en ervaring beschreven die bijzonder lezenswaardig is. Het zou zomaar eens een lijfboek kunnen worden voor elke adviseur die aan complexe samenwerkingsopgaven werkt.

Transklasse

Soms hebben we een boek te pakken dat echt een eye opener is. Transklasse van Lenette Schuijt is zo'n boek. Het zet de schijnwerper op het fenomeen sociale stijging. Het begrip komt uit het Frans, en klinkt in het Nederlands wat ongemakkelijk. Het gaat over mensen die leven in twee werelden, het milieu van herkomst en de wereld van de academisch geschoolden. Transklasse pakt het thema sociale stijging zowel intellectueel als persoonlijk beschrijvend op. Dat is knap gedaan; de beschreven ervaringen van de auteur zijn goed gerijpt bij de kop gepakt. Wij zien dit als actueel thema: universiteiten krijgen er bijvoorbeeld meer en meer oog voor. Ons inziens is het in organisaties nog wat onderbelicht; het boek gaat daar niet diep op in, maar waarschijnlijk zal dit boek je wel inspireren om hier aandacht aan te geven in je eigen werkpraktijk. Dit volgens het Cruyff adagium; 'je ziet het pas als je het doorhebt'.

Woorden Wisselen

Bij uitzondering staat er een herziene editie in de top 10. Dat heeft een reden. Woorden Wisselen van Mark van Twist richt zich in deze volledig herziene editie zowel op de gehaaste lezers ('geef me de essentie'), de vlug verveelde lezer ('daag me uit') en de praktisch ingestelde lezer ('hoe doe ik dat, geef me tips'). Doelgroepen die we als jury ook vaak op ons netvlies hebben. In dit boek worden ze ook allemaal bediend. Nooit eerder was een boek over het framen van al dan niet politieke boodschappen zo relevant. We leven in een tijdperk waarin de waarheid onder druk staat en niet langer kenbaar is. In dit boek maakt de auteur duidelijk dat er niet alleen maar sprake is van 'ze', maar dat we allemaal meedoen aan de toepassing van frames. En dat het een kwestie van persoonlijke hygiëne is om daar integer mee om te gaan. Een sterk en relevant boek voor iedereen die werkt met invloed in organisaties.

En de winnaar is....

Het kiezen van een winnaar is elk jaar spannend. Als jury willen wij een oprecht antwoord kunnen geven aan de vraag waarom als winnaar van de Ooa Boek van het jaar prijs juist dit boek wint. Die reden hebben wij.

De winnaar van dit jaar heeft een thema bij de kop gepakt dat niet nieuw is en zeker ook niet uniek. Sterker nog; we worstelen hier als samenleving al sinds de oudheid mee. Juist nu is dit thema actuelere en relevanter dan ooit tevoren, lijkt het wel. Een van ons zei: we hebben als organisaties een leeg veld te vullen. We moeten herontdekken hoe we dit doen én hoe we dit goed doen. Misschien waren we er ooit beter in, deden we het natuurlijker, maar we zijn het ontleerd. Daarbij hebben we het over het samenwerken tussen private en publieke organisaties aan maatschappelijke opgaven.

Daarmee is..... Samenwerken aan maatschappelijke opgaven van Manon de Caluwé en Edwin Kaats de winnaar van de Ooa Boek van het jaar 2024.

Van harte gefeliciteerd.